

Секція 1. Українське мистецтво від давнини до сьогодення

Керівники: Овчаренко Олексій, кандидат мистецтвознавства,
в. о. завідуючого кафедри ТІМ НАОМА;
Деревська Олена, аспірантка кафедри ТІМ НАОМА

Section 1. Ukrainian art from ancient times to the present

Leaders: Oleksiy Ovcharenko, Associate Professor,
Acting Head of the Department of Theory and History of Art, NAFAA;
Olena Derevska, PhD student, NAFAA

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-394-4-1>

Антюшина Світлана, магістр Sapienza Università di Roma, Рим, Італія;
бакалавр кафедри ТІМ НАОМА
(науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент Г. О. Андрес)

Візантія та Крим: ікона Св. Георгія з Маріуполя в Національному художньому музеї України

Ключові слова: Візантія, Середньовічна Таврида, культ Св. Георгія,
житийні ікони, агіографія, візантійська скульптура, іконографія, греки
Приазов'я, Маріуполь.

Svitlana Antiushyna, MA student at Storia dell'Arte Bizantina,
Cattedra Prof. Antonio Iacobini, Sapienza l'Università di Roma, BA student
at NAFAA (academic mentor: PhD in History, Associate Professor Hanna Andres)

The Byzantium and Crimea: the hagiographical icon of St. George from the town of Mariupol at the National art museum of Ukraine

Abstract. The text discusses a unique Byzantine wooden sculpture, a polychrome relief icon, tracing its journey to Mariupol during the Greek resettlement from Crimea in the late 18th century. It explores the icon's historical significance, which is intertwined with the spread of Christianity from Byzantium to the Crimea and Kievan Rus. Emphasizing its role as a relic of lost Byzantine art, the text highlights the need for further research to understand its connections to the broader dissemination of Byzantine artistic traditions. Specifically, it delves into the cult of St. George and its ideological implications in Eastern and Western traditions, underscoring its ongoing relevance.

Key words: Byzantium, Tauride Medieval, the cult of Saint George, the Vita Icons, Hagiography, the byzantine wooden sculpture, iconography, the Greeks of Priazov'e, Mariupol.

Ікона являє собою поліхромний рельєф, унікальний твір візантійської дерев'яної скульптури. Належить до так званих агіографічних ікон, тобто тих, що містять історію життя святих. Унікальність пам'ятки та актуальність її дослідження полягає в багатьох аспектах.

Маріупольський рельєф названий на честь його останнього місця перебування перш ніж увійти до колекції музею. До Маріуполя потрапила під час великого переселення греків з Криму до Приазов'я у 1778–1780 рр. під керівництвом Митрополита Ігнатія Гадзідінова.

Історія походження пам'ятки розкриває історичні засади заснування міста Маріуполя, охоплює історію півострова Таврида, а також тісно пов'язана із передумовами поширення християнства з Візантії до Криму, з Криму до Київської Русі до слов'янських народів.

У дослідженні розглянуто період першої анексії Криму з боку російської імперії, пошуки засад для затвердження влади на захопленому півострові під час Русько-турецьких війн та перехід під юрисдикцію російської імперії. Згодом постала необхідність створення потужної ідеології на релігійній основі, яка б затвердила історичну послідовність, Антична і згодом Православна Таврида, як одна з провінцій Візантійської імперії, де відбулося хрещення князя Володимира Великого. Саме з Криму християнська релігія та візантійська традиція потрапляє до Київської Русі.

Монастир, з якого походить, згідно з традицією, рельєфна ікона, після депортації греків до Приазов'я, стає одним з осередків будівництва цієї нової ідеологічної бази російської імперії для затвердження своєї влади на територіях півострову, шляхом присвоєння історії Криму, спадку Київської Русі тощо. Один з найяскравіших прикладів коли історіографія стає потужним інструментом пропаганди з наслідками, які спостерігаємо зараз та проживаємо особисто близько двох століть потому. Саме детальне вивчення цих джерел російської ідеології щодо Криму надають ще більшої актуальності дослідженню. Окрім того, ікона наразі це хіба що не єдиний артефакт, що зберігся з часів заснування Маріуполя.

Ікона як художній об'єкт, це насамперед, взірць втраченої здебільшого візантійської скульптури, один з небагатьох раних зразків життєвих рельєфних ікон Св. Георгія, деякі епізоди життєвого циклу з якого, є найдавнішими серед аналогічних сюжетів чи навіть єдиними з досліджених та відомих.

Потребує подальшого вивчення та поглиблення, особливо стосовно найстарішого монументального циклу св. Георгія в однойменному приділі св. Софії Київської, для виявлення більш детальних зв'язків розповсюдження візантійської традиції мистецтва з Константинополя до Криму і, згодом, до Києва.

Вартий уваги власне й культ св. Георгія, його роль становлення та розповсюдження в Східній та Західній традиціях, його появлення та поширення в Криму та в Київській Русі. Окрема частина присвячена ідеологічній складовій культу Георгія у слов'ян, що також є актуальною досі (георгіївська стрічка, наявність зображення св. Георгія на коні в гербах деяких держав).

